

Çev.: Osman Akınhay. İstanbul: Salyangoz Yayınları, ss. 83- 125.

•Madra (2007), Yahya M. “İktisadın Emeginden Emegın Siyasi İktisadına”, *Birikim*, 217: 10- 22.

•Marx (1993), Karl. **Ekonomi Politigin Eleştirisine Katkı**. Çev.: Sevim Belli. Beşinci baskı. Ankara: Sol Yayınları.

•(1997). **Kapital I**. Çev.: Allattın Bilgi. Beşinci baskı. Ankara: Sol Yayınları.

•(1999). **Grundrisse I**. Çev.: Arif Gelen. Ankara: Sol Yayınları.

•(1999a). **Dolaysız Üretim Sürecinin Sonuçları**. Çev.: Mustafa Topal. İstanbul: Ceylan.

•Öngen (1996), Tülin. **Prometheus’un Sönmeyen Ateşi**. İkinci baskı. İstanbul: Alan Yayıncılık.

•Satlıgan (1994), Nail. “Teknoloji ve İşçi Sınıfında Değişim” başlıklı oturumda yapılan konuşma, **Toplumsal Araştırmalar Vakfı Panel Dizisi 1- 2**. İkinci baskı. İstanbul: Alan Yayıncılık.

•Savran, S. ve Tonak (1999) E. A., “Productive and Unproductive Labour: An Attempt at Clarification and Classification”, *Capital and Class*, 68: 113-182.

•Smith (2006), Adam. **Milletlerin Zenginliği**. Çev.: Haldun Derin. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

•Wright (1997), Erik Olin. **Class Counts: Comporative Studies in Class Analysis**. Cambridge : Cambridge University Pres.

Suçta “Mahkum” Kadınlar: Erzurum Ceza ve Tutukevinde Bulunan Kadın Mahkumlar Üzerine Yapılmış Nitel Görüşme Uygulaması

Yıldız AKPOLAT*

GİRİŞ

Bu bildirinin konusu, suç ve toplumsal ortam arasındaki ilişkiler üzerinedir. Amaçlanan ise toplumsal ortam ile daha yoğun irtibat içinde bulunan erkeğin suçluluk oranı ile kadının suçluluk oranı arasındaki farka rağmen kadının daha ziyade özel alan içi ilişkilerinden ve koşullarından ötürü suça itildiğini gösterebilmektir.

Bu itibarla, araştırma tekniği olarak, nitel görüşme tekniği belirlenmiştir. Böylece katılımcıların suçları ile yaşam öyküleri arasında bir ilişkilendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Bildirinin kavramsal çerçevesinde dünyada ve Türkiye’de kadın suçluluğu ile ilgili geliştirilen kuram ve uygulama örneklerinden bahsedilecektir. Araştırmanın verileri, 2006 Mart ayında Erzurum Tutukevi ve Cezaevi’nde kalan, siyasi suç kapsamı dışındaki suçlardan tutuklu ya da hüküm almış, beş kadın mahkum ile yapılan nitel görüşme tekniği kullanılarak, elde edilmiş olan verilerden oluşmaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Suç, sosyolojide sapma kavramı ile beraber düşünülen bir olgudur. Durkheim, toplumsal olguları normal ve patolojik olarak sınıflandırırken suçu patolojik bir olgu olarak nitelendirmez

(Gündüz-Mutluer, 2000; 48). Çünkü Durkheim bu sınıflandırmayı yaparken, olgunun yaygın olup olmadığına bakar. Ona göre, bir oldu genel ise faydalıdır ve normaldir (Durkheim, 1985; 83). Patolojik olan ise belirli bir toplum türü ya da tipine uygun olmayandır. Durheim’a göre, suç her toplumda var olduğu için normaldir. Suç, toplumun sağlığı için gereklidir. Çünkü toplumda aksayan yanları ifade etmektedir. Suça karşı toplumun tepkisi olan ceza ise, kolektif bilincin ne ölçüde kırıldığı ile ilgilidir. Durkheim’a göre, suç topluluğun duygularını zedeleyen bir edimdir (1985; 91). Ancak suç aynı zamanda toplumların yenilenmeye olan ihtiyacına da işaret etmektedir.

Suç, evrensel bir olgu olmasına rağmen aynı zamanda hangi davranışın suç olup olmamasının belirlenmesi de toplumdaki topluma değiştiği için göreceli bir olgudur. Bununla birlikte toplumsal değişmeye bağlı olarak belirli bir zamanda aynı toplumda suç kabul edilen bir davranış daha sonra suç olarak görülmebilir (İçli, 1993; 7).

Suçlu failerin amaçlarına göre, suç işleme nedenlerine göre de sınıflandırmak mümkündür. Failerin amaçlarına göre suçlar: ekonomik, cinsel, şiddet ve siyasi suçlar olarak sınıflandırılır (İçli, 1993; 8).

* Yard. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Suçlu davranışı açıklayan bilim kriminolojidir. Suçu açıklayan sosyolojik kuramların en bilinenleri suç ile toplumsal yapı arasındaki bağa vurgu yapan Durkheim ve Merton'dır. Merton'ın kuramı, kültürel amaçlar ile bu amaca ulaşmak için toplumun sağladığı araçlar arasındaki düzensizliği vurgulayan anomî kuramıdır (Wallace, Wolf, 2004; 66). Özellikle kadın suçluluğunda önemli bir tür olan cinsel suçlar kapsamında fahişelik yapan kadınların çocuklarına bakmak için bu suçu işlemelerinde Merton'ın kuramı açıklayıcıdır.

Suçu etkileyen değişkenler; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni hal, meslek, ekonomik düzey, aile yapısı ve ilişkileridir. Suçu işleyen cinsiyeti söz konusu olduğunda iki boyut dikkate alınır; suçu işleyen ve suça maruz kalanın cinsiyeti. Kadınlar genel olarak suça maruz kalanlardır. Nitekim her toplumda kadınlar erkeklerden daha az suç işlemektedirler (İçli, 1993; 23). Aile yapısı ve ilişkileri de suça etkendir. Nitekim bu araştırmada suçlu kadınların geniş ailelerden geldikleri ve kadının aile içinde baskı gördüğü ortaya çıkmıştır.

Kadının suçlulukta kurban rolüne sahip olmasına rağmen suç işleyen özne olarak da rolü gittikçe artmaktadır. Kadınların genellikle mülkiyete karşı ve şiddet suçlarını işledikleri görülmektedir. Özellikle 20. yy'ın son çeyreğinde kadınların suç oranlarının arttığı tespit edilmiştir (Flowers, 1987; 78).

Kadın suçluluğunu açıklayan ilk kuramcılardan olan Cesare Lombroso ve William Ferrero, "The Female Offenders" (1894) adlı eserde, nitel ve nicel veriler ile kadın suçluluğunu anlamaya çalışmışlardır. Temel hipotezleri biyolojik olarak bazı insanların suça yatkın oldukları ve fiziksel özellikleri ile bunu yansıttıklarıdır. Lombroso, "The Crimi-

nal Man" adlı eserinde kadın suçluların fiziksel özelliklerini verir. Buna göre kadın suçlular atavizm işaretleri taşımaktadır. Lombroso, örneğin fahişelerin fiziksel özelliklerini belirtir; ağır ve aşağıda bir çene, geniş burun, derin ön sinüsleri vardır ve dar alınlıdır. Lombroso'ya göre, kadınlar kıskanç ve intikamcı olduklarında daha az şefkatli ve duygusaldır. Bunlar kadınların yaygın özellikleri olan; zayıflık, dindarlık, annelik ve yetersiz entelektüel gelişmişlik gibi özelliklerini azaltmaktadır. Kriminolojiye göre, suçlu kadınlarda annelik sevgisi yoktur (Flowers, 1987; 92).

Kadın suçluluğu konusundaki kuramlar Freud'un kadınlarla ilgili yazılarından etkilenmiştir. Freud'a göre, kadınlar; pasif, narsist, mazoşist, düşük ahlak ve tepkilerini kontrol edemeyenlerdir. Freud genellikle, kadınların anti-sosyal ve davranış bozukluğu içinde olduklarını varsayar. Buna neden olarak ise kadınların erkeğin fallusunu kıskanmasını gösterir. Onlarda bundan kaynaklı bir eksiklik duygusu vardır. Ancak Karen Horney "Kadın Psikolojisi" adlı eserinde bu görüşleri gözden düşürür. Ona göre her iki cins de kıskançtır. Üstelik erkeklerin kadınlık kompleksi daha fazladır.

Kadın suçluluğu ile ilgili ilk çalışmaları yapan W.I. Thomas, "Sex and Society" (1907) adlı eserinde, kadın ve erkek arasında entelektüel fonksiyonlar arasında bir ayırım yoktur. Esas ayırım sosyaldır. Thomas kadın ve erkeği, katabolic ve anabolic olarak sınıflandırır. Buna göre, erkek katabolic yani daha yıkıcıdır. Tersine kadın anabolic yani yapıcıdır ve sabırlıdır. Thomas'a göre, kadın ve erkeğin bu psikolojik farklılığı davranışlarına etki eder. Thomas, "Unjusted Girl" (1923) adlı eserinde daha fazla sosyolojik ve sosyal psikolojik

açıklamalar geliştirir. Bu eserinde doğuştan ve içgüdüsel etkileri değil sosyal çevrenin etkisini vurgular. Ona göre her insanın dört temel arzusu vardır; güvenlik, bilinçlilik, yeni deneyim ve tepki verme. Suç davranışında son iki arzu etkilidir. Örneğin fahişelikte cevap/tepki verme arzusu belirleyicidir. Thomas, suçun ortaya çıkışını yetersiz sosyalleşmeye bağlar ve bu itibarla liberal ebeveynliği eleştirir. Bu tür ebeveynlik, sınırları oluşturan sosyal normların çocuğa aktarımını engeller (Flowers, 1987; 95).

Eleanor Glueck, "Five Hundred Women" (1934) adlı eserinde, kadın suçluluğunu belirleyen iki etkeni vurgular: Biyolojik ve ekonomik özellikler. Suçlu kadınların büyük çoğunluğu; anormal geniş ailelerden gelmektedir ve zihinsel olarak sorunludurlar. Suçluluğun kuşaklar boyu aktarıldığını tespit etmiştir.

Otto Pollak, "The Criminality of Women" (1950) adlı çalışmasında savaş sonrası süreçte kadın suçluluğunu inceler. Kadınlar genellikle cinsel, erkekler ise ekonomik suçlar işlemektedir. Pollak, kadın ve erkek suçluların oranları arasındaki farkı, kadının suçunu gizleyebilmesine bağlar. Ona göre, kadınlar regl gibi doğasal olaylarını gizlemeye ve kandırmaya yönelik olarak toplum tarafından eğitilirler. Aynı zamanda toplumun kadına biçtiği geleneksel roller annelik gibi kadının suçlanmasına karşı engel teşkil etmektedir. Bu yüzden suç istatistikleri gerçeği yansıtamamaktadır (Flowers, 1987; 97).

1970 ve 1980'lerdeki kadın suçluluğu ile ilgili çağdaş kuramlar önceki biyolojik ve psikolojik kuramlardan ayrılır. Artık daha ziyade ekonomik ve kadın hareketleri ile ilgili nedensel açıklamalar yapılmaktadır. Kadının

sosyal yapı içindeki ekonomik pozisyonuna odaklanılmaktadır. Kadın suçluluğunda mülkiyete karşı suçlar artış gösterir. Dorie Clein, yoksul ve 3. Dünya ülkelerinde kadınların cinsel suç işlemesini ekonomik faktörlere bağlar. Kadınlar ayakta kalmak ve kendi ailelerine bakmak için suç işlemektedirler.

Richard Cloware ve Llyoyd Ohlin'e göre, sosyal hedefler ile araçlar arasındaki mesafe arttığı zaman bireylerin illegal davranışa düşme olasılıkları artmaktadır (Flowers, 1987; 100). Görüldüğü üzere, Merton'ın anomî kuramı içinde açıklama yapılmaktadır. Bu kuramcılar kadının sosyalleşme sürecindeki değişime odaklanırlar. Kadın ile erkek arasındaki kültürel rol farklılaşması azaldıkça kadınlar daha fazla suç işlemektedirler.

Bununla birlikte kadın suçluluğu ve kadın hareketleri arasında da bağ kurulmaktadır. Kadınların iş gücündeki payı arttıkça bazı suçlara karşı kadınlar için elverişli bir ortam oluşmaktadır. Freda Adler, kadının erkek ile eşit sosyal statüye sahip olmaya başlaması ile birlikte, kadınların erkelerin suç ortağı olmaya ve erkeklerin suçlarını gizlemeye başladıklarını, söyler. Nitekim kadın ve erkek arasında eşitlik mücadelesi veren kadın hareketlerinin bunda payı vardır. Rita Simon da kadın hareketleri ile kadın suçluluğunun artışı arasında doğrusal bir ilişki bulur.

Flowers'a göre, kadın suçluluğu ile ilgili bu kuramlar eksiktir çünkü tek nedenseldirler. Ona göre, her suç türü kendi içinde açıklanmalıdır. Örneğin kadınlar daha ziyade aile üyelerine karşı şiddet ve öldürme suçu işlemektedirler. Bunun nedeni kadının aile içindeki yeridir. Kadının fahişelik suçu işlemesinin nedeni ise ekonomiktir (Flowers, 1987; 122). Morris de kadının ve erkeğin

farklı suçları farklı nedenlerle işlediklerini ve aralarında ayırım yapılmasının yanlış olduğunu belirtir (Morris, 1991; 78).

Morris, kriminolojinin genellikle erkek suçlular ile ilgilenmesine rağmen 1970'lerden itibaren kadın suçlular ile de ilgilenilmeye başlandığını, söyler. Bu gelişmede feminist kriminolojinin etkisi büyüktür. Kadın ve suç ile ilgili literatür iki sorunun cevabını arar: Kadınlar neden suç işler? Ve Kadınlar neden suç işlemez? Genellikle kadın suçluların yanlış ya da eksik sosyalleştirildikleri için suç işledikleri, söylenir ancak normal sosyalleştirilmiş kadınların da suç işledikleri görülmektedir. Kadın mahkumların geleneksel kadın rollerini ifa ettikleri görülmüştür (Morris, 1991; 39). Bu çalışmada da mahkum kadınların namaz kılmak ve el işi yapmak gibi geleneksel kadın işleri ile günlerini geçirdikleri tespit edilmiştir. Fahişelik yapan kadınların ise bu suçu geleneksel rolleri olan annelik vazifelerini yerine getirmek için işledikleri, tespit edilmiştir (Morris, 1991; 39). Bu tespitler kadın suçluluğunda Merton'ın anomi kuramının açıklayıcı olduğuna, işaret etmektedir.

İçli ve Öğün, sundukları bir bildiri- de Türkiye'de kadın suçluluğu ile toplumsal yapı ve aile ilişkileri arasındaki bağı ele alırlar. Araştırmacılar kadınların erkeklere oranla daha fazla toplumsal baskı altında olduklarını ve kadınların partnerlerine yönelik şiddet ve öldürme suçlarını gördükleri kötü muameleden ötürü kendilerini savunma amacı ile işlediklerini, belirtirler. Ayrıca araştırmacılar özellikle kırsal kesimde eş seçimlerinde karar verici olmadıklarını tespit etmişlerdir (İçli, Öğün, 2000). Bu veriler göstermektedir ki, Türkiye'de kadınlar toplumsal yapı ve aile içinde nesne konumundadırlar ve savunma amaçlı suç işlemektedirler. Kadınlar

erkeğe boyun eğicidir. Bu çalışma kapsamında da beş kadından üçü işledikleri suçu kocalarının baskısı ile ve bilmeden işlemişlerdir. Kadın suçluluğunu belirleyen etkenler; düşük sosyo-ekonomik ve eğitim seviyesi, geniş aile, aile içi bozuk ilişkilerdir.

METODOLOJİ

Araştırmada kullandığımız akıl yürütme tarzı tümevarımdır. Burada kavramdan değil veriden yola çıkmıştır. Kavramsal çerçevede kadın suçluluğu ile ilgili açıklayıcı kuramlardan bahsedilmesinin amacı, verileri önceden içine koyacağımız kuramları belirlemekten ziyade kadın suçluluğu ile ilgili kuramları tanıtmaktır. Bununla birlikte siyasi suçlu olmayan toplam beş kadın mahkumdan nitel görüşme ile elde edilen veriler, bu kuramlardan bazılarının açıklayıcı değeri olduğunu göstermiştir. Nitel araştırma teknikleri, anlamacı epistemoloji ile bağlantılıdır (Kuş, 2003; 69). Bu epistemoloji, genel açıklayıcı kuramlar içinde tekilin bilgisinin eritilmesine karşı durur. Bu epistemolojiyi takip eden nitel araştırma teknikleri ile yapılan araştırmalarda veri ve kavramlaştırmanın birlikte ilerleyen süreçler olarak ele alınması, önerilmektedir (Kuş, 2003; 85). Bu çalışmada bu tekniklerden nitel görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda görüşülen insanların dış görünüşleri, tavırları, kullandıkları dil önemli ipuçları taşıdığından dikkate alınır (Neuman, 2007; 570). Bu çalışmada da bu özelliklere dikkat edilmiştir. Bu çalışmada uygulanan, nitel görüşmeler, düzenlenmiş görüşmelerdir (Geray, 2004; 150). Adalet bakanlığı, Erzurum Cezaevleri Savcılığı'ndan alınan izinlerle, beş suçlu kadın ile önceden belirlenmiş görüşme saatlerinde uygulama yapılmıştır. Araştırmada açık uçlu görüşme

formu hazırlanmıştır. Böylece esnek bir araştırma sürecine imkân verilmiştir (Yıldırım, Şimşek, 2005; 91). Ayrıca görüşülenlerin kendi hayat hikâyeleri de suçun oluşumundaki koşullar olarak dikkate alınmıştır. Bir ses alıcısına izin verilmediği için görüşme yazılı olarak kayda geçirilmiştir.

VERİ ANALİZİ VE SENTEZİ

Erzurum E tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda 2006 Mart ayı verilerine göre, 434 mahkum ve tutuklu bulunmaktadır. Koşullar 4-8-14 kişiliktir. Tutuklu ve hükümlülerin eğitim durumu ile ilgili verilere bakıldığında yarısına yakınının %42.63'ünün ilkökul mezunu olduğu görülmektedir. %5.07'si okur-yazar değil ve %1.61'i fakülte ve yüksek okul mezunudur.

Bu kısımda her bir görüşülenden elde edilen veriler ayrı ayrı ele alınıp kadın suçluluğu ile ilgili kuramlarla yorumlanması süreci ifade edilecektir.

Birinci Görüşülen; 34 yaşındaki katılımcı evli ve iki çocuk annesidir. Pasaport sahteciliğinden cezaevinde bulunmaktadır. Erzurum'un Hınıs ilçesine bağlı bir köyde doğmuştur. Okumaz yazmazı vardır ancak okul mezunu değildir. Evlilik yaşı, 20'dir. Ekonomik getirisi olan bir işte hiç çalışmamıştır. Kocasını inşaat işçisidir. Katılımcının, aile geçmişine bakıldığında; ailenin bir kan davası sürecini yaşadığı, eşinden kendisinin ve çocuklarının fiziksel şiddet gördüğü, kayınının kız kaçırdığı ve hem eşini hem de kayınpederini öldürdüğü katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Katılımcının görüşme boyunca oldukça çekingen olduğu ve Türkçe konuşmakta zorlandığı görülmüştür. Eşi Fransa'ya çalışmak için gitmiş. Kendisi ve çocuklarının bir bavul gibi kendi ailesi ve kocasının ailesi tarafından Aydın, İstan-

bul ve Erzurum arasında sürekli el değiştirerek taşındığını, söylemiştir. Eşi, ailesinin kan davası sürecinde katılımcının ve çocuklarının zarar görmemesi için onları Fransa'ya aldırarak istemiş ancak düzenlenen pasaport sahte olduğu için sınırda yakalanıp Erzurum Cezaevi'ne konulmuştur. Bu verileri ışığında öncelikle kadının kendisinin yapmadığı bir eylemden eşinin düzenlemiş olduğu sahte bir pasaportla yurt dışına çıkarken yakalandığı ortaya çıkmaktadır. Burada kadın, kendisinin değil eşinin fail olduğu bir eylemin mağdurudur. Bu da suç fiilinin kadından habersiz yerine getirilmiş olduğunu gösterir. Görüşme sırasında kadın henüz hüküm giymiş değildir. Kadının gerek toplum gerek aile içinde nesne konumunda olması suçta önemli bir yer tutmaktadır. Bununla birlikte, kadının ailesinde de bozuk aile ilişkileri ve suç geçmişi bulunmaktadır. Kadın suçluluğunun önemli değişkenleri bu kadın için de geçerlidir. Kadın suçluluğunda, suçlu kadınların normal sosyalleşme sürecinin dışında oldukları ve geleneksel kadın davranışları sergilediği ifade edilmiştir. Bu katılımcının günlerini el işi ve namaz kılarak geçirmesi, kadının geleneksel kadın rolleri içinde olduğuna işaret etmektedir. Kadının gelecekle ilgili beklentileri de bu doğrultudadır. Gelecekte eşi ve çocukları ile birlikte bir aile hayatı yaşamak istediğini, belirtmiştir.

İkinci Görüşülen; 45 yaşındaki katılımcı evli ve on çocuk annesidir. Erzurum'un Karayazı ilçesine bağlı bir köyde doğmuştur. Okuma-yazması yoktur. Evlilik yaşı 15'dir. Bir mesleği ve eğitimi yoktur. Kocasını çobandır. İlk görüşmecide olduğu gibi eşinin motivasyonu ile suç işlemiştir. Eşi, kayını muhtar seçilmesi için iki sefer oy kullanması için teşvik etmiştir. Eşi de cezaevinde aynı suçtan yani defaten oy vermekten

bulunmaktadır. Kendisini kader mahkumu olarak görmektedir. Suç işlediğini ama bilmeden suç işlediğini, ifade etmiştir. İlk görüşmeci gibi çekingen olduğu ve Türkçe konuşmakta zorluk çektiği gözlemlenmiştir. Kadın bir yıl hüküm almıştır. Günlerini geleneksel kadın işleri olan el işi ve ibadet ile geçirmektedir. Kadın, topluma karşı değil devlete karşı suç işlediğini, ifade etmiştir. Kadının ailesinde suç işleyen bulunmamaktadır. Görüldüğü gibi, kadın suçluluğu ile ilgili bazı açıklamalar bu görüşmeci için de geçerlidir. Sosyo-ekonomik ve eğitim seviyesinin düşüklüğü, geniş aile ve aile içinde nesne konumunda olması kadını suça iten nedenlerdir.

Üçüncü Görüşülen; 17 yaşındaki katılımcı, 18 yaş altı olduğu ve Erzurum cezaevinde kız çocukları için ayrı bir ıslahevi olmadığı için kadın suçlular ile birlikte kalmaktadır. Yengesini boğazını keserek öldürdüğü için cezaevinde tutuklu olarak 2 yıldır bulunmaktadır. Görüşme sırasında, henüz mahkemesi devam etmekteydi. Bekârdır. İlkokul 4'den ayrılmış. Genç kızın, görüşme sırasında rahat olduğu gözlemlenmiştir. Erzurum'a bağlı Çat ilçesinde doğmuştur. Kardeşi vardır. Babası ölmüştür. Evli olan ağabeyi ile birlikte şehirde ikâmet etmektedir. Günlerini el işi yaparak ve yerli dizileri seyrederek, geçirmektedir. Cezaevinde bıçkı-dikiş kursuna devam etmiş ve belge almıştır. Katılımcı, bir tartışma esnasında yengesi kendisine bıçakla saldırınca kendini korumak için yengesini öldürdüğünü, beyan etmiştir. Genç kız bir kez çocukken intihara teşebbüs etmiş ve ruhsal tedavi görmüştür. Genç kız suçu, birine zarar vermek olarak, adaleti suçun karşılığında ceza çekmek olarak tanımlamaktadır. Kendini birine zarar verdiği için suçlu olarak görmektedir. İnsanlar arası sorun-

ların şiddet ile değil konuşarak çözümlenmesini arzu etmektedir. Cezaevinden çıktıktan sonra, yengesinin ailesinin kendisini öldürmesinden korkmaktadır. Cezaevinden çıktıktan sonra Açık Öğretim Üniversitesine devam etmek, insanların arasına karışmak ve hemşire olmak istiyor. Bu katılımcı ile yapılan görüşmenin verileri de genç kızın, geleneksel ve kültürel genç kız davranış kalıpları sergilediği, kendini savunmak için suç işlediği ve aile üyesine yönelik suç işlediği ortaya çıkmıştır. Geniş aile, aile üyeleri arasındaki bozuk ilişkiler, düşük ekonomik ve eğitim seviyesi gibi faktörler suça etken olanlardır. Ancak burada bir başka faktör de devreye girmiştir, genç kız intihara teşebbüs etmiş ve ruhsal tedavi görmüştür. Genç kızın ruhsal sağlığının iyi olmaması da suçu etkileyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, genç kızın toplumun kadına uygun gördüğü mesleklerden biri olan hemşireliğe özenmesi de genç kızın sosyalleşme problemi olmadığına bir işarettir.

Dördüncü Görüşülen; 30 yaşındaki katılımcı çocuğunu tandıra atarak öldürdüğü için 36 yıl hüküm almıştır. İki evlilikten iki çocuğu vardır. Erzurum'un Çat ilçesinde doğmuştur. İlk evlilik yaşı 13 kocasının ise evlilik yaşı 30'dur. Okuma-yazması yoktur. Annesinden ve eşinden şiddet görmüş kendisi de çocuklarına şiddet uygulamıştır. Kocası çiftçidir. 4 yıldır hapisşanede bulunmaktadır. Kadın koğuşunun mümessilidir. Önceden koğuşta var olan koğuş ağalığı sistemi yerini cezaevinin onayı ile atanan koğuş mümessilliliğine bırakmıştır. Bu şekilde cezaevi yönetiminin koğuş içinde otoritesinin devamı sağlanmaktadır. Cezaevi yönetimi kendi denetimi ve bilgisi dışında koğuşta bir suçlunun koğuş idaresini ele geçirmesinin bu şekilde önünü aldığı, düşünülmektedir. Görüşü-

len diğer kadınlar gibi geleneksel kadın uğraşları olan el işi, ibadet ve TV seyrederek vakit geçirmektedir. Kadın, suçu kendisinin değil kaynanasının işlediğini söylemektedir. İlk kocası onu kaçırmış ve babasını öldürmüştür. Görüşülen, öldürülen ilk kocasından olma 9 yaşındaki kızının, ikinci kocasından olan oğlunun ölmesine sebep verdiği için kaynanası tarafından öldürüldüğünü, söyleyerek kaynanasını suçlamaktadır. Kendisinin iftiraya uğradığını ve sahipsiz kaldığı için hüküm giydiğini, söylemektedir. Suçu, bir insana kötülük yapmak olarak tarif etmiştir. Hapisten çıkınca kendi ve kocasının ailesi tarafından öldürüleceğinden, kaygılanmaktadır. İnsanlar arası sorunların güzel konuşarak halledilebileceğine inanmaktadır. Burada da geniş aile, aile içi bozuk ilişkiler, ailenin suç geçmişinin olması, düşük sosyo-ekonomik ve eğitim seviyesi gibi faktörlerin kadın suçluluğunda etken olduğu görülmektedir.

Beşinci Görüşülen; 43 yaşındaki katılımcı Azeri'dir. Ülkesindeki ekonomik sıkıntılar nedeni ile ve kocası öldükten sonra Türkiye'ye çalışmak için gelmiştir. İlk eşi akrabasıdır. Şimdi imam nikahlı olarak bir Türk ile evlidir. Eşi kadın satmaktadır. Azerbaycan'da bir köyde doğmuştur. Ön lisans diploması vardır. Diğerleri gibi eğitim seviyesi düşük değildir. İlk eşinden dört çocuğu vardır. Azerbaycan'da öğretmenlik yapmıştır. İlk eşi mühendismiş. Fuhuşa teşvikten tutukludur ve görüşme sırasında henüz hüküm almamıştır. Günlerini dinsel içerikli kitap okuyarak ve el işi yaparak, geçirmektedir. Kadın ikinci eşi ile birlikte Erzurum'da suç işleme oranı yüksek olan bir kenar mahallesinde oturuyormuş. Diğer evli katılımcılarda olduğu gibi eşinden ötürü suç işlediğini, söylemektedir. Adaleti suçlu olanın cezalandırılması olarak, suçu bilinçli eylem,

yanlış eylem olarak tanımlamaktadır. Gelecekteki en büyük kaygısı ekonomik sıkıntılardır. Cezaevinden çıkınca ülkesine geri dönmek istemektedir. İnsanların mecburen suç işlediklerini ve aileden görerek suç işlediklerini, söylemektedir. Diğer katılımcılara oranla bilinç seviyesi daha yüksektir ve daha rahat olduğu gözlemlenmiştir. Bu veriler ışığında ekonomik nedenlerin ve eşin kadın üzerindeki baskısı ile suç işlendiği ortaya çıkmaktadır. Kadının geleneksel kadın davranışları içinde olduğu da belirtilmelidir.

Cezaevi Müdürü Bahri Görgün ile Yapılan Görüşme; Görgün, cezaevinde bulunanların Erzurum'un kenar mahallelerinde ikamet ettiğini belirtmiştir. Bilindiği üzere bu mahalleler gecekondu mahalleleridir ve buralarda suç oranı genellikle yüksektir. Hükümlü ve tutuklular kente yeni göçerlerdir. Bu faktörün de suç işlemeyi artırdığı, düşünülmektedir. Görgün, suça etki eden diğer faktörlerin eğitimsizlik, yoksulluk, aile bağlarının zayıflığı olduğunu, ifade etmiştir. Bununla birlikte bölge insanının daha az rasyonel buna karşın daha fazla duygusal ve fevri olması da önemli faktörler arasında sayılmaktadır. Dışarıda insanların birbirine karşı tahammülsüzlükleri içeride de düzeni bozmaktadır, suçlular birbirlerine zarar verebilmektedir. Görgün, tecrübeli mahkumların yenileri eğiterek daha ciddi suçlara hazırladığını ancak tek kişilik hücrelerin insanın sosyal bir varlık olması nedeni ile uygun olmadığını, söylemiştir. Cezaevi çalışanlarının sayısının (180) yetersiz kaldığını, iş yüklerinin fazla olması nedeni ile personelin stres altında olduğu gibi sorunlara da işaret etmiştir.

SONUÇ

Erzurum Ceza ve Tutukevinde kalan siyasi suç kapsamı dışında kalan suçlardan tutuklu ve hükümlü olan beş kadın ile nitel görüşme tekniği kullanılarak ele edilen veriler, kadın suçluluğu ile ilgili geliştirilen kuramlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Kadın suçluluğu olgusunun genel suçluluk nedenleri ile ortak paydaya sahip olduğu görülmüştür. Suçluların genellikle düşük sosyo-ekonomik ve eğitim seviyelerine sahip olması, kenar mahallelerde oturmaları, kente yeni göçer olmaları bu ortak paydaları oluşturmaktadır. Bununla birlikte kırsal bölgelerde kadının toplumsal yapı ve aile içinde nesne konumunda olmaları kadın suçluluğu ile erkek suçluluğu arasındaki önemli farkı doğurmaktadır. Kadınların, erkek suçlular benzeri, geniş ailelerden gelmeleri, aile üyeleri arasındaki bozuk ilişkiler de önemli bir etken olarak görünmektedir (İçli, 1993: 157-159). Kadın suçluluğu ile ilgili geliştirilen kuramlardan bazıları kadın ve erkek davranışları arasındaki gittikçe artışına benzerliğin de gönderme yapmaktadır. Bunun bir örneği 17 yaşındaki genç kızın bıçakla yengesini öldürmesidir. Ateşli ya da kesici bir alet kullanarak kendini savunma toplumda geleneksel erkek rol kalıbıdır. Gelişmiş toplumlarda görül-düğü üzere kadın hareketleri ile kadın suçluluğu arasındaki bağa rastlanmıştır. Bununla birlikte kadın suçluların geleneksel kadın rol kalıplarına sahip olduğu doğrultusundaki önerme, bu çalışmada da doğrulanmıştır. Suçlu kadınlar geleneksel kadın davranışları sergilemektedir. Günlerini elişi, ibadet, TV izlemek gibi aktivitelerle vakit geçirmeleri sosyalleşme sürecinde bir sorun olmadığını düşündürmektedir. Bu çalışmada kadınların daha ziyade yaşadıkları aile ve çevresel etkenler ile suça

itildikleri daha doğrusu suça mahkum oldukları görülmüştür. Beş kadından üçü eşinin teşviki ile bilmeden suç işlemiştir. Bu veriler yapılacak diğer çalışmalar için hipotez teşkil edebilir. Nitekim nitel araştırmalar kesin sonuçlar ortaya koymaktan ziyade hipotezler oluşturmak için de kullanılabilir (Cole, 1999: 115). Bu çalışmada, literatürdeki kadın suçluluğuna ilişkin kuramların çalışma kapsamındaki kadın suçlular için ne kadar açıklayıcı olup olmadığı tartışılmıştır. Görülmüştür ki, kadın suçluluğu için geliştirilen sosyolojik kuramlar bu çalışma kapsamındaki kadınlar için açıklayıcıdır.

Kaynakça

- Cole, S., (1999), **Sosyolojik Düşünme Yöntemi: Sosyoloji Bilimine Giriş**, çev.B. Demirkol, Ankara, Vadi yay.
- Durkheim, E., (1985), **Toplum-bilimsel Yöntemin Kuralları**, çev. C.B. Akal, İstanbul, BFS yay.
- Flowers, R.B., (1987), **Women and Criminality: The Woman As Victim, Offender and Practitioner**, Connecticut, Greenwood Pres.
- Geray, H., (2004), **Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş**, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Gündüz-Mutluer, F., (2000), **Toplumsal Sapma: Fonksiyonalist ve Sembolik Etkileşimci Yaklaşımlar**, Ankara, Zirve yay.
- İçli, T., (1993), **Türkiye'de Suçlular: Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri**, Ankara, AKM yay. Ankara, AKM yay, ss: 249-270.
- İçli, T., Ögün, A., (2000), **"Türkiye'nin Sosyo-Kültürel Yapısında Aile, Evlilik ve Kadın Suçluluğu: Fail-Mağdur İlişkisi"**, iç.Uluslararası

- 4. **Türk Kültürü Kongresi**, Ankara, AKM yay, ss: 249-270.
- Kuş, E., (2003), **Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri: Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel mi? Nitel mi?**, Ankara, Anı yay.
- Morris, A., (1991), **Women, Crime and Criminal Justice**, Massachuset, Basil Blackwell Inc.
- Neuman, W.L., (2007), **Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel**

- Yaklaşımlar I-II**, çev. S. Özge, İstanbul, Yayın Odası yay.
- Wallace, R.A., Wolf, A., (2004), **Çağdaş Sosyoloji Kuramları: Klasik Geleneğin Geliştirilmesi**, çev. L. Elburuz, M.R. Ayas, İzmir, Punto yay.
- Yıldırım, A., Şimşek, H., (2005), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, 5. baskı, Ankara, Seçkin yay.